

İDEOLOJİK BOYUTLARIYLA KARŞILAŞTIRMALI KAMU YÖNETİMİ VE REFORM TRANSFERİ

COMPARATIVE PUBLIC ADMINISTRATION AND REFORM TRANSFER
WITH IDEOLOGICAL DIMENSIONS

Şadiye GÜNGÖR*

ÖZ

Dünya genelinde yaygınlaşan küresel reform girişimleri, geleneksel kamu yönetimi anlayışının değişimine zemin hazırlamış ve bu yönde bir takım iyileştirme ve düzenlemelerin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu dönüşüm süreci bazı ülkelerde daha çabuk kabullenilmiş olmakla birlikte, bazı ülkelerde ise bu dönüşüme nasıl tepki verileceği sorunsalını ortaya çıkarmıştır. Karşılaştırmalı kamu yönetimi ve reform transferi gibi konuları ön plana çıkararak bu sürecin iyi yönetilmesi ise kamu politikalarının belirlenmesi için büyük önem kazanmaya başlamıştır. Bu aşamada kamu yönetiminde meydana gelen dönüşüm sürecine ne ölçüde uyum sağlanacağına tespiti de üzerinde durulması gereken diğer bir konudur. Peki, düzenlemelere kaynaklık eden hâkim düşünce nedir ve düzenlemelerin transfer edilmesi sürecinde hâkim düşüncenin de transfer edilmesi gerekli midir? Yönetimsel anlamda son yıllardaki gelişmelerin birbirine benzer uygulamaları ortaya çıkarması küresel bir düzenlemeye doğru gidildiğine mi işaret etmektedir? Ve son olarak çalışmamızın ana unsurunu oluşturan yönetimlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesinde ideolojik faktörler ne derece önem kazanmaktadır? Bu doğrultuda çalışmanın amacı karşılaştırmalı kamu yönetimi bağlamında reform transferlerinin ideolojik boyutlarının ön plana çıkarılması olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi, Reform Transferleri, İdeoloji.

ABSTRACT

The global reform initiatives that have become widespread throughout the world have laid the groundwork for the change of traditional public administration understanding and have made it necessary to make some improvements and regulations. While this process of transformation has been acknowledged more quickly in some countries, some countries have raised the question of what will be the reactions to this transformation. Good governance of this process, which gives prominence to issues such as comparative public administration and reform transfer, has gained great importance for the determination of

* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, sdyngnr85@gmail.com

the public policies. In this phase, it is also necessary to focus on the determination of the extent to which the transformation process will take place in public administration. So, what is the dominant idea leading to these regulations and is it necessary to transfer the dominant idea in the process of the transfer of the regulations? Does the fact that the developments on the managerial level have resulted in similar practices in recent years points out to a trend towards a global regime? Finally, to what extent are the ideological factors important in the comparative study of the administrations that constitutes the main element of our work? The aim of this study is to give prominence to the ideological dimensions of reform transfers in the context of comparative public administration.

Keywords: Comparative Public Administration, Reform Transfers, Ideology.

GİRİŞ

Tüm dünyada giderek yaygınlaşan küreselleşme, demokratikleşme, modernleşme ve postmodernleşme gibi kavramlar toplumsal sistemlerin değişimine zemin hazırlamış ve şüphesiz bu değişimden de en fazla kamu yönetimi etkilenmiştir. Özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra yaşanan kriz ve etkileri neo-liberal ideolojinin düşünsel temelini oluşturduğu yeni bir dönüşüm zincirini başlatmıştır. Bu süreçte ise birçok ülke, bu zincirin bir parçası olma yolunda ilerlerken birbirine benzer reform girişimlerinde bulunmuşlardır.

İşte karşılaştırmalı kamu yönetimi (comparative public administration) uygulamasının bir disiplin olarak önem kazanmaya başladığı bu dönem, ülke politikalarının birbirlerine benzemeye, birbirlerinden transfer edilmeye ve giderek kamu yönetiminin bir örnekleşmeye yöneldiği bir süreci ifade etmektedir. Karşılaştırmalı kamu yönetimi yaklaşımının bir parçasını oluşturan politika transferi konusu ise, dünyada artık böyle bir transferin yapılıp yapılmaması gerekliliği üzerinden, transferin nasıl ve ne derece yapılması gerektiği üzerine kaymaya başlamıştır (Page, 1995: 133'den aktaran Kutlu, 2003: 84).

Farklı ideolojilerin hâkim olduğu birçok ülke -küreselleşmenin de etkisiyle- ister istemez bu değişime ayak uydurmak durumunda kalmıştır. Bununla birlikte özellikle az gelişmiş ülkeler için dünya konjonktürünün gerektirdiği beklentilere cevap verecek hızda politikalar üretmek, bir takım sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Bu sebeple ülkeler artık yeni politikalar üretip risk almak yerine, diğer ülkelerde uygulanmış ve benzer sıkıntılara çözüm olmuş politikaları kendi ülkelerinde uygulama yoluna gitmişlerdir. Çalışmanın amacı da karşılaştırmalı

kamu yönetimi bağlamında giderek yaygınlaşan politika transferlerinin ideolojik boyutunun ortaya konulmasıdır. Bu doğrultuda öncelikle bir disiplin olarak karşılaştırmalı kamu yönetimi ve reform transferi konusuna değinilecek, daha sonra ise reform transferlerinin ideolojik boyutu farklı ülke uygulamaları üzerinde durularak açıklanacaktır.

1. KARŞILAŞTIRMALI KAMU YÖNETİMİ

1.1. Disiplin

En genel anlamıyla karşılaştırmalı kamu yönetimi, farklı ülkelerin kamu yönetimi sistemlerini incelemeye uğraşan akademik çalışma alanını ifade etmektedir (Güler, 2004: 3). Her ne kadar son yıllarda daha çok incelenmeye başlanmış olsa da karşılaştırmalı kamu yönetimi anlayışının ortaya çıkışı, 1945 sonrasında "kalkınma idaresi" anlayışına dayanmaktadır (Karahanoğulları, 2004: 20). Bu disiplin, II. Dünya Savaşı'nda yıkıma uğrayan ülkelerin merkez ülkelere aktarılan reform hareketleri doğrultusunda gelişimlerini tamamlamaları ile vücut bulmuştur. Özellikle modernleşme kuramcıları tarafından karşılaştırmalı kamu yönetimine yüklenen bu rol, kamu yönetimi olgusunu inceleme alanından uzaklaştırarak reformların kaynaklandığı ülkenin siyasal amaçlarına bağlı ideolojik bir niteliğe bürünmesine neden olmuştur (Güler, 2004: 5).

Karşılaştırmalı kamu yönetiminin uygulama alanı 1945 sonrasında dar anlamda "yönetimsel aygıt" biçiminde tanımlanmış, diğer bir ifadeyle kamu yönetimi ile kamu bürokrasisi eş anlamda kullanılmıştır. Söz konusu tarihsel süreçte Amerikan siyaset ve kamu yönetimi bilimcileri, karşılaştırmalı kamu yönetiminin coğrafyasını, az gelişmiş ülkeler olarak belirlemiştir. Akademik bir disiplin olarak inşa edilmeye henüz başlanan karşılaştırmalı kamu yönetimi, özellikle Birleşmiş Milletler (BM) desteğiyle az gelişmiş ülkelerde modernleşme sürecine ve batılı ülkeler düzeyine yükselmeye amaçlayan kalkınma modeli oluşturmaya yönelik politika ve kurumlar yaratmaya odaklanmıştır. 1980 sonrasında ise karşılaştırmalı kamu yönetiminin çalışma alanı sadece devletin yürütme gücüne bağlı bürokratik aygıt kısmını değil, tüm kamu sektörünü içine alacak şekilde genişletilmiştir. Yani daha önce kalkınma yönetimi olarak belirlenen konu, bu süreçte artık kamu sektörü reformu olarak değişmiştir. Karşılaştırmalı kamu yönetiminin çalışma alanı ise bir önceki dönemde olduğu gibi yeniden az gelişmiş ülkeler olarak tanımlanmıştır. Disiplinin öncü kuvveti olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) etkeni ise BM ikili

teknik yardımlarının yanı sıra, bu kez uluslararası anlaşmalar aracılığıyla varlığını korumaya devam ettirmiştir (Güler, 2004: 13-15).

Karşılaştırmalı kamu yönetimi anlayışı, her ne kadar özellikle az gelişmiş ülkelerde kamu yönetimini küresel dünyayla uyumlu bir şekilde modernize etme amacına yönelmiş olsa da yirmi birinci yüzyıla kadar bu ülkelerce çok fazla araştırılmamıştır. Günümüzde ise söz konusu disiplin, ülkelerin kendi sistemlerini daha iyi tanımalarına ve uygulayacakları reform sürecinin en iyi şekilde tayin edilmesine olanak sağlayan önemli bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır (Güler, 2004: 16).

1.2. Tartışmalar

Karşılaştırmalı kamu yönetimi ve bu disiplinle birlikte ortaya atılmış reform transferlerinin çeşitli ülkelerde domino etkisi ile önemli değişimlere sebebiyet vermesi, kamu yönetimi ile uğraşan bilim adamları, politikacılar ve bürokratların bu alana karşı daha çok ilgi duymalarına neden olmuştur. Konuyla ilgili olan yaklaşımlar her ne kadar birbirine muhalif nitelikte farklı görüşleri yansıtıyor olsa da kabul edilmesi gereken gerçek, birbirlerini takip eden bu dönüşüm halkalarının giderek tüm dünyayı kapsıyor olmasıdır. Nitekim bu çalışmada da ifade edileceği gibi, birbirine karşıt ideolojiyi yansıtan birçok ülke de –özellikle eski Doğu Bloğu ülkeleri- bu değişim zincirine çoktan dâhil olmaya başlamıştır.

Karşılaştırmalı kamu yönetimi anlayışı devletlerin öncelikle kendilerini tanımalarını ve sorunlarının temel çıkış noktalarını bilmelerini gerektirmektedir. Ulusal sınırlar içinde uygulanmakta olan bir takım politikaların başarı ya da başarısızlığını tespit edebilmek, başarısız olmuşsa bunun hangi nedenlerden kaynaklanmış olabileceğini fark edebilmek, karşılaştırmalı yönetim konusunu daha da önemli hale getirmektedir. Nitekim mevcut koşullar içinde ülkelerin karar verici konumunda bulunan siyasi yöneticilerinin, kendi uygulamış oldukları politikalardan taviz vermemek adına, bir takım olumsuzlukları gözden kaçırma ihtimalleri bulunmaktadır. Ancak eğer aynı politika başka bir ülkede uygulanıyor ise işte o zaman eksiklik ve hataların daha kolay görülmesi mümkün olabilmektedir. Bu şekilde diğer ülkelerin elde etmiş oldukları deneyimler ile başarılı politikalarının ele alınması ve başarısız olmuş politikalardan ise ders çıkarılması, yönetim konusunda belli bir bilgi birikimini de beraberinde getirecektir. Bu yöntemin uygulanmasında hedef olarak belirlenen kendimizi tanımak ve kendi yolumuzu

tayin etmek anlayışı, başka ülke uygulamalarının takibiyle gerçekleştirilecektir (Kutlu, 2012: 22). Karşılaştırmalı yönetim tarzı, işte bu doğrultuda ele alındığı ve anlaşıldığı zaman anlamlı hale gelecektir.

Ayrıca farklı ülkelerde uygulanan politikaları örnek alarak, bir takım sorunlara benzer şekilde çözümler üretmek, tarih boyunca ülkelerin uygulamış oldukları bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte sürekli değişimin yaşandığı ve belirsiz koşulların hâkim olduğu günümüz dünyasında, farklı politikaların en az riskle uygulanabilmesine yönelik, başarılı ülkelerin bir model teşkil etmesi en güvenilir yöntem olarak kabul edilmektedir. Ancak model alınacak ülkenin, hangi tarihsel koşullardan geçmiş olduğu ve hangi koşullarda bu politikaların uygulandığı, model alacak ülke açısından ayrıca önem kazanmaktadır. Bu bağlamda karşılaştırmalı kamu yönetimi, önemli bir takım analizler yapmayı da gerektirmektedir.

Waldo (1980: 121) karşılaştırmalı yönetim anlayışının gelişimini, ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrasında yüzünü dış dünyaya çevirmesine ve o dönemde giderek yaygınlaşan ve birçok akademisyenin de içinde yer aldığı dış yardım programlarına bağlamaktadır. Bu hususta Waldo, karşılaştırmalı kamu yönetiminin davranışçı akımın etkisi altında, yönetimin evrensel ilkelerini temel alan ve tüm dünyayı kendi bilimsel evreni olarak gören bir yaklaşım sergileyerek, belirli kalıplarda kurumsal yapılar oluşturmaya çalıştığını ifade etmektedir. Ayrıca bu disiplinin bir Amerikan yönetim deneyimi olduğunu hatırlatarak da söz konusu eğilime karşı çıkmaktadır. Ona göre yönetim olgusu kültür ile ilişkili bir alandır. Ancak karşılaştırmalı kamu yönetiminin günümüzdeki uygulanış biçimi, belirli bir deneyime –ABD ya da Batı deneyimine- ilişkin verilerin farklı kültürlerle olduğu gibi aktarılmasıyla sınırlı kalmaktadır (Atay, 2008: 121-122). Sanayileşmiş ülkelerin dünya sorunlarında, özellikle az gelişmiş ülkelere teknik ve askeri yardım programları ile birlikte genişleyen rolleri, bu süreci hızlandıran bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Ergun, 1974: 79-80).

Karşılaştırmalı kamu yönetiminin diğer ülke deneyimlerinin tanınmasını gerektiren bir süreci ihtiva ettiği doğru olmakla birlikte, bu karşılaştırmaların doğrudan bir yönetim transferine açık olması konunun tartışılan noktasını oluşturmaktadır. Yani süreç bir ülkenin yönetim sisteminin, diğer bir ülkenin yönetim sistemi ile karşılaştırılması şeklinde işlememektedir. Karşılaştırılan temel unsur merkez ülkelerde üretilip, doğru ve evrensel olduğu kabul edilen bazı kalıpların farklı ülkelerdeki kamu yönetimi sorunlarında nasıl uygulanmakta olduğudur.

Karşılaştırmalı kamu yönetimi disiplininin ihtiva ettiği bu anlayış oryantalizmin de bir parçası olarak görülmektedir (Karahanoğulları, 2004: 22).

Bu bağlamda karşılaştırmalı kamu yönetimi disiplinine yöneltilen en önemli eleştiri, kamu yönetiminin tarihsellik özelliğini ihmal ederek, onu tek başına bir bütün olarak ele alması yönündedir (Güler, 2004: 4). Söz konusu düşünce yapısı ise konuya iki farklı açıdan yaklaşmayı gerektirmektedir. Bunlardan ilki modern toplum aşamasına gelinceye kadar, tarihin tüm ülkelerde benzer şekilde ve düz bir çizgide ilerleyeceği savından hareket etmektedir. Amaçsal tarih yorumu olarak da anılan bu görüş, toplumların en son ideal noktaya ulaşınca kadar belli bir olaylar zincirini takip edeceklerini savunmaktadır. Bu bağlamda tarihsel özgüllükler yerini, evrensel kurallara bırakmakta ve modernizasyonun temel kurallarının uygulanması bir zorunluluk olarak görülmektedir. Diğer yandan ikinci bir bakış açısıyla maddeci tarih yorumu, tarihi hem sınıf mücadeleleri kapsamında hem de her toplumsal oluşumun kendi özgüllüğü içinde ele almaktadır. Bu görüşte, ideal ve evrensel olması gerekenler bulunmamaktadır. Toplumsal gerçeklikler, kendi özgül kurumlarını meydana getirmektedir (Akbulut, 2009: 167). Bu iki farklı bakış açısından yola çıkarak konuya yönelik eleştirel yaklaşımın, karşılaştırmalı kamu yönetimi anlayışını akademik bir disiplin olmaktan çok siyasal bir araç olarak gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Öyle ki düşünsel temeli Batı kaynaklı olan idari reformların, az gelişmiş ülkelere ya da sosyalist rejim geçmişine sahip ülkelere doğrudan transfer edilmesi sömürgeci bakış açısının bir devamı olarak görülmekte ve bu eleştiriler için alt yapı oluşturmaktadır.

Bu bağlamda karşılaştırmalı kamu yönetimi anlayışının, bir ülkenin kültürel altyapısı göz ardı edilmeksizin uygulanması gerekmektedir. Karşılaştırma, salt bir model örnek alınarak veya belli bir yönetim biçimi benimsenerek gerçekleştirilmemelidir. Nitekim her ülkenin tarihsel kökeni ve kültürel geçmişi birbirinden farklıdır. Ayrıca merkez ülkelerdeki reformların uygulanış biçimleri de birbirlerinden farklılık göstermektedir. Ancak bu farklılık şüphesiz ki, kamu yönetimini bir disiplin olmanın ötesine götürebilecek kadar açık uçlu değildir.

Durkheim, toplumlar ve kurumlar arasındaki benzerlikler ile farklılıkların çözümlenmesinin, bilimsel genel geçer yasalara varmak için en iyi yol olduğunu ifade etmektedir. Bu düşünceyi karşılaştırmalı kamu yönetimi için de geçerli kılsak, şu ya da bu ülkedeki yönetim olgusunun değil, genel olarak kamu yönetimi olgusunun incelenmesi, bu disiplinin daha çok bilimsel bir metot ile uygulanmasını sağlayacak ve "mekânsal" uygulamalara sıkıştırmadan bir yöntem izlenmiş

olacaktır. Böylece kamu yönetimi de evrensel bir olguyu bilimsel incelemenin alanı haline getirerek bilimselleşme sürecini tamamlayabilecektir (Güler, 2004: 4) .

1.3. Reform Transferi

Karşılaştırma kavramı, günlük yaşantının hemen hemen her alanında kaçınılmaz şekilde gerçekleştirilen düşünsel bir eylemdir. Bu eylem, bazı durumlarda insanın kendisine ilişkin bilgilerini genişletmesine yarayan bir araç, bazı durumlarda ise başkalarının deneyimlerinden yararlanılmasını sağlayan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Güler, 2004: 6). Bu doğrultuda paylaşılan deneyimler farklı olaylar karşısındaki tutumumuzu belirleyen bir takım veriler haline dönüşmekte ve zaman zaman da davranış şekillerini değiştirmeye yarayan birikimler elde etmeyi sağlamaktadır.

Bu düşünsel eylemi daha küresel boyutlara taşıyan ve yönetsel sorunlara karşı ülkeler arasında gerçekleştirilen bir nevi politika alışverişi anlamına gelen politika transferi kavramı ise, karşılaştırmalı kamu yönetimini akademik perspektiften faaliyetler bir alana taşımaktadır. Toplumsal gerçekliklerin çok boyutlu görülmesine imkân sağlayan ve sorunlara karşı çoklu çözüm önerilerinin üretilmesi için başvurulan bir yöntem olarak algılanan kavram, kimi önyargılara rağmen günümüzün stratejik yönetim araçlarından bir tanesi olmaya adaydır. Nitekim yönetsel alanda gerçekleşen hızlı dönüşüm süreci, bu ihtiyaca cevap verebilecek hızda kamu politikası uygulamayı gerekli kılmaktadır. Bunun sonucunda ise sonucu belli olmayan yeni politikalar üretmek yerine, benzer durumlar için diğer ülkelerin uygulamış oldukları politikaların transfer edilmesi daha rasyonel bir yöntem olarak görülmektedir.

Karşılaştırmalı kamu yönetimi yaklaşımının eylemsel düzeyde ilişkili olduğu bir parçasını oluşturan reform transferi kavramı, kamu yönetimi bilimcilerinin üzerinde en çok tartıştıkları konuların başında gelmektedir. Tartışmaların üzerinde durmuş oldukları soru ise ülkelerin birbirinden reform transfer edip etmemeleri gerekliliğinden çok, transfer yapılırken hangi unsurlara dikkat edilmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır (Kutlu, 2012: 17-19). Bu durum reform transferinin, artık ulusal sınırları aşan ve düşünsel farklılıklara rağmen hemen hemen her ülkede benzer şekilde gelişen yapısına işaret etmektedir.

Reform transferleri konusunda üzerinde tartışılmakta olan diğer bir konu, transferin yapıma şekline ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Reform transferlerinin

niteliği ülkeden ülkeye değişiklik göstermekle birlikte Dolowitz, salt gönüllü transfer ve salt dayatıcı transfer denilen iki farklı durum ile birlikte bu iki uç arasında olan az veya çok gönüllü transfer türleri ile ortaya çıktığını ifade etmektedir (Page, 1995: 133'den aktaran Kutlu, 2003: 84).

Salt gönüllü transfer; politik öznelerin bir başka zaman veya politik sistemden politikalar ödünç almak için ussal bir şekilde karar verdiklerinde gerçekleşmektedir (Karakurt, 2007: 14-15). Bu süreç yönetsel aktörlerin kendi problemlerini çözmek için, bir değişimi arzu etmeleri ve aktif olarak da yeni politika arayışına girmeleriyle gerçekleşmektedir. (Haktankaçmaz, 2010: 25). Bu hiç şüphesiz ki devlet politikalarının daha az riskle uygulanmasını sağlayacak önemli bir unsur olacaktır. Ayrıca bu yöntemin, yönetsel süreçleri karşılaştırma disiplininin henüz literatürde yer almadığı dönemlerde dahi uygulandığı görülmektedir.

Gönüllü transfer etme durumu, ders çıkarma şeklinde ifade edilen ve söz konusu sorunlara karşı rasyonel çözüm yolları üretmek için farklı ülkelerin tecrübelerinden yararlanmak kaydıyla gerçekleştirdikleri gönüllülük temeline dayanan bir transfer durumuna işaret etmektedir. Rose (1991: 3) bu süreci şu şekilde ifade etmektedir: "Ders çıkarma süreci, fiilen başka coğrafyalardaki programları taramakla başlar ve başka bir yerde hali hazırda yürürlükte olan bir programın transfer edilmesi durumunda ne olacağının öngörüsü ile son bulur."

Stone ders çıkarmanın, özellikle ulus ötesi bilgi camiaları ve bu arada düşünce kuruluşları tarafından gerçekleştirildiği görüşündedir. Bu bağlamda Dünya Bankası'nın (DB) girişimi ile kurulan Küresel Kalkınma Ağı (Global Development Network) güzel bir örnektir. Özellikle az gelişmiş ülkelerin kendi içindeki ya da aralarındaki bilgi paylaşımına imkân tanıyan ve bu sayede araştırma kapasitelerini artırmayı hedefleyen bu ağ, diğer düşünce kuruluşları ve araştırma enstitülerinin işbirliği ve ortak çalışmalarına da zemin teşkil etmektedir. (Stone, 2000: 22-23). McGann (2011: 36-37) bu şekilde Urban Enstitüsü, Heritage Vakfı, Hudson Enstitüsü ve Dış Politika Araştırma Enstitüsü gibi düşünce kuruluşlarının Doğu Avrupa ve eski Sovyet Bloğu ülkeleri üzerinde, politika yapım sürecinde etkili olduklarını ve çoğunlukla kendi politikalarını empoze etmeye yönelik çalışmalar yaptıklarını ifade etmektedir. Bu durum, düşünce kuruluşlarının gönüllü transfer konusunda aracı bir kuruluş olmaktan çok, bazı durumlarda dayatıcılığa kaçan bir reform transferinin başat aktörü konumunda bulunmalarına neden olmaktadır.

Salt dayatıcı transfer ise reform transferinin doğrudan bu amaçla hareket eden bir ya da daha fazla politik sistem veya uluslararası örgütün, bir başka politik sisteme bir politika, program veya kurumsal reform dayattığında gerçekleşmektedir. (Karakurt, 2007: 15). Farklı kaynaklarda zorlayıcı reform transferi olarak da anılan bu sürecin, kendi içinde iki farklı uzantısı bulunmaktadır. Bunlar; Dolowitz'in (2000: 13) ifade etmiş olduğu salt dayatıcı transfer türüne tekabül eden doğrudan zorlayıcı transfer ve dolaylı zorlayıcı transfer olmak üzere iki alt başlıkta incelenmektedir. Doğrudan zorlayıcı transfer; bir devletin iradesine karşı bir başka aktörün anayasal, sosyal veya siyasal değişiklikler gerçekleştirmeye zorlanması durumunda ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık, dolaylı zorlayıcı transfer (müzakereye dayalı transfer); bir ülke ya da örgütün bir başka ülkeye belli bir takım politikaları benimsemesi için yeterince güçlü özendiriciler yaratmasıyla gerçekleşmektedir (Page, 2000: 5'ten aktaran Haktankaçmaz, 2010: 25). Uluslararası örgütlerle ilişkiler ve alınan yardımlar neticesinde gerçekleşen reform transferi de çoğu zaman, dolaylı zorlayıcı transfer kategorisinde değerlendirilmektedir. Çünkü her ne kadar gerçekleştirilen reform transferi belli zorlayıcı öğeleri içinde barındırıyor olsa da en nihayetinde bu süreç bir müzakereye dayalıdır ve ülkelerin en başından bir takım talepleri gerçekleştirme koşuluyla aldıkları yardımları kabul etmeme ve bu şekilde transfer sürecine girip girmeme özgürlükleri bulunmaktadır. (Jones ve Newburn, 2001: 12'denaktaran Haktankaçmaz, 2010: 25). Bu bağlamda uluslararası örgütlerden alınan yardımlar neticesinde beklenen düzenlemelerin yapıldığı bu transfer türü, aynı zamanda koşullu gerçekleşen transfer kategorisine de girmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen bu transfer türleri, belirli politika ve programların bu kuruluşlarla devam eden ilişkiler ve yardımların bir koşulu olarak gerçekleşmektedir. (Sobacı, 2011: 195-196).

Yine çok uluslu ve uluslararası örgütlere üyelikle oluşan yükümlülükler "yükümlü politika transferi" türünü ortaya çıkarmaktadır ki, buna verilebilecek en güzel örneği AB oluşturmaktadır (Sobacı, 2011: 196). Bu örgüt, devletlerin kendisine üye olarak kabul ettiklerini varsaydığı bir takım politikaların uygulanması ya da uygulanmaması gerekliliği ile önemli bir baskı kaynağı haline gelmektedir.

Gönüllü transfer ve zorlayıcı transfer türünün arasında ise az veya çok gönüllü ve dayatıcı unsurlarla karakterize edilen başka kategoriler de yer almaktadır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi düşünce kuruluşları, sadece ders çıkarmaya dayalı gönüllü transfer türünde değil, aynı zamanda dayatıcı transfer

türünde de önemli rol oynamaktadır (Karakurt, 2007: 14-16). Bu bağlamda düşünce kuruluşları, araştırma enstitüleri ve üniversite gibi kurumlar gönüllü ve dayatıcı transfer türünün iki ucu arasında kalan kategori içinde daha büyük bir alanı işgal etmektedir. Özellikle belirli ülkelerin politik tecrübelerinin yanı sıra, ideolojilerinin de diğer ülkelere transfer edilmek istenmesi durumunda bilimsel faaliyet gösteren bu gruplar oldukça etkin rol oynamaktadır.

Reform transferleri bağlamında ele alınması gereken diğer önemli bir konu hiç şüphesiz ki tartışmaların odak noktasını da oluşturan, reform transferi sürecinin hangi aktörler arasında gerçekleşmekte olduğudur. Nitekim reformların tek taraflı şekilde transfer edilmesi, sürecin işleyişine taraf olan aktörleri oldukça önemli bir hale getirmektedir. AB ve ABD'nin öncülüğünü yaptıkları reform dalgasında "kural ihraç eden ülkeler" konumunda buldukları ve bu ülkelerin dışında kalanların ise "kural ithal eden ülkeler" olarak diğer tarafta yer aldıkları ileri sürülmektedir (Sezen, 2009: 24). Dolayısıyla kural ihraç eden ülkeler ABD ve Batılı gelişmiş ülkeler olarak kabul edilmekte ve bu ülkelerin uygulamış oldukları yönetim sistemleri diğer ülkeler tarafından gönüllü ya da zorunlu bir sürecin neticesinde ithal edilmektedir.

Ayrıca politika transferi sadece iki devlet arasında değil, devletler ve uluslararası örgütler arasında veya uluslararası örgütlerin kendi aralarında da ortaya çıkabilmektedir. Dolowitz (2000: 9) reform transferinin birçok unsuru olduğunu belirlemiştir. Bunlar: seçilmiş memurlar, bürokratlar ve kamu personeli, sivil toplum kuruluşları, politik girişimciler ve uzmanlar, danışmanlar, siyasi partiler, baskı grupları, think-thankler ve hükümet içi-hükümet dışı uluslararası organizasyonlardır.

Bu aktörlerden özellikle düşünce kuruluşlarının yalnız politika transferinde değil, ideolojilerin yayılmasında da önemli rol oynadıkları bilinmektedir. Bu bağlamda kendi gelişimini mümkün kılmak amacıyla yerel politika sürecini etkilemeye ya da şekil vermeye çalışan düşünce kuruluşlarının, küresel ideolojilerin yayılmasında yerel müteşebbisler olarak değerlendirilmesi de mümkündür (Stone, 2000: 22). Bir takım ideolojilerin öğelerini içeren kodlanmış bilgi üreten küresel düşünce kuruluşları ise, yerel düşünce kuruluşlarına kıyasla çok daha kapsamlı analizler yapmaktadır. Bu düşünce kuruluşları, yerel düşünce kuruluşları da dâhil olmak üzere, dünyanın bütün bölgelerindeki bilgi ajanslarına hitap eden kodları oluşturmaktadır (Reinicke, 2001: 44).

Reform transferlerinde etkili olan diğer bir aktör, uluslararası örgütlerdir. Bu örgütleri profesyonel teknokratlar ve yüksek eğitilmiş ekonomistlerden oluşan çalışanlarla işleyen, bilgiyi üreten ve uygulayan teknokratik kurumlar olarak nitelendiren Woods'a (2006: 6) göre, uluslararası örgütlerin faaliyet sınırları gelişmiş ülkeler tarafından belirlenmekte ve uluslararası örgütlerde çalışanlar bu sınırlar içinde kalarak faaliyet göstermektedirler. Özellikle uluslararası örgütlerin yönetim merkezlerinin ABD sınırları içinde bulunuyor olması, onların tamamen bağımsız şekilde çalışmadıklarını iddia edenlerin dayanağını oluşturmaktadır. Common'a (1998: 66-70) göre IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütler, ABD ve diğer gelişmiş ülkeler tarafından az gelişmiş ülkeleri değişime zorlamak amacıyla kullanılmakta, bu örgütler politik ideolojiyi teknokratik çözümlerin arkasına saklamanın aracı olarak hizmet etmektedirler.

Belirli merkezlerde üretilen politikalar ve bu politikaların düşünsel temelleri, üçüncü dünya ülkeleri ve eski doğu bloğu ülkeleri başta olmak üzere dünya genelinde uygulama bulmakta ve bu durum reform transferlerinin küresel bir boyut kazanmasına neden olmaktadır. Üstelik karşılıklı bağımlılık ilkesi çerçevesinde, devletlerin birbirleriyle kaçınılmaz şekilde yakın ilişkiler kurmaları ve ortak girişimi gerektiren bir takım sorunlarla karşılaşmaları (terörizm, küresel ısınma, ekonomik krizler gibi) politika transferine karşı daha ılımlı yaklaşımlarına neden olmaktadır (Sobacı, 2011: 194). Transfer edilen politikaların düşünsel temelleri ise üretildikleri kaynağın ideolojik kodlarını taşımakta ve böylece karşı kutupları da birbirine yakınlıktır. Sonuç olarak, geçen yüzyılda sona eren iki kutuplu dünyanın geri kalan küllerinin de savrulduğu bu yüzyılda, reform transferleri ideolojik boyutlarıyla kendine küresel ve esnek bir alan oluşturmaya devam etmektedir.

2. TRANSFERİN İDEOLOJİK BOYUTLARI

On sekizinci yüzyıldaki aydınlanma döneminin bir ürünü olarak ideolojiler, yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra soğuk savaşın da sona ermesiyle birlikte büyük bir dönüşüme uğramıştır. "İdeolojilerin sonu" olarak tanımlanan bu tarihsel sürecin kamu yönetimi açısından önemi, artık tüm yönetim politikalarının tek bir ideoloji çerçevesinde şekillenmesiyle karakterize olmasıdır (Baysal, 2017: 173). Peki, karşılaştırmalı kamu yönetimi açısından transfer edilen reformların ideolojik boyutu, farklı düşünce yapılarına sahip ülkeler açısından ne derece önemlidir? Yani reformların transferi aşamasında alınan yönetim tekniklerinin taşıdığı ideolojik faktörler, ülkeler açısından belirleyici bir role sahip midir?

II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişmiş ülkelerde sanayileşmenin üretimi artırması ve refah devleti anlayışıyla paylaşımın nispeten daha adil hale gelmesinin bir sonucu olarak, sınıflar arası farklılıklar da giderek törpülenmeye başlamıştır. Sınıflar üzerinden yükselen siyasal ideolojiler, bu sınıfların birbirlerine yakınlaşması ve uzlaşması sonucunda daha düzlemsel bir çizgide ilerlemeye başlamıştır. Bir zamanlar toplumların yaşadığı derin ve çalkantılı değişim dönemlerinin sorunlarına cevap veren ideolojilerin işlevleri, bu sorunların ortadan kalkması ile sona ermiştir. Bu süreçte bir zamanlar ideolojik bir konu olarak algılanan iktisadi planlama ve işçi örgütlenmeleri gibi sorunlar, artık daha teknik bir konu olarak algılanmaya başlamıştır (Örs, 2009: 7). İdeolojilerin sonu iddiası gerçekten doğru bir nitelendirme olur mu bilinemez. Ancak bu süreç ideolojik yelpazenin uçlarında bulunan kavramların birbirlerine giderek yakınlaştığı ve hatta benzeşme eğilimine girmiş oldukları bir dönemi başlatmıştır.

Küreselleşmenin etkisi, teknolojinin gelişmesi ve toplumlararası iletişimin artması kapitalist üretim ve yaşam biçiminin tüm dünyaya yayılmasına ve bu yaşam biçiminin değerleri olan "demokrasi", "insan hakları", "sivil toplum", "yerellik", "yerel kimlik" ve "çok kültürlülük" gibi kavram ve değerlerin ise, diğer toplumlar tarafından evrensel olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Artık neredeyse "homojen" bir dünya toplumu oluşmaya başlamıştır. (Örs, 2009: 9). Yenidünya düzeninin yaratmış olduğu dönüşüm süreci en çok, devletlerin kamu yönetim sistemlerini etkilemiş, onların kendilerini bu düzene adapte etmelerine ve diğer ülke yönetimlerini kendilerine rol model almalarına teşvik etmiştir.

2.1. Neo-Liberal Yaklaşım

Neo-liberalizmin pek çok tanımı bulunmaktadır. Ancak kısa ve genel bir tanımlama getirirse de Pierre Bourdieu'nun şu ifadeleri konumuzun açıklanması açısından yeterlidir. Buna göre neo-liberalizm "saf pazar mantığının yoluna çıkabilecek tüm kolektif yapıları ortadan kaldırmaya yönelik bir programdır." (Tekin, 2003: 144). Bu kavramın tanımlanması konusunda özellikle 1980'li yıllarda ABD'de iktidara gelen Reagan ve İngiltere'de iktidara gelen Thatcher hükümetlerinin ve onların uygulamış oldukları politikaların önemli bir belirleyiciliği bulunmaktadır.

Kendisinden önceki dönemin sosyal refah devleti anlayışına bir tepki olarak, 1970'li yıllardaki krizin ardından yükselişe geçen bu anlayış, liberal

söylemleri ile dünyanın yeni bir dönüşüm dalgasına girmesine neden olmuştur. Bu dönemde neo-liberal politikaların bir gereği olarak devletin küçültülmesi, özelleştirilmesi ve pazarın koşulsuz egemenliği gibi söylemler birer moda haline gelmiştir (Şaylan, 2003: 132). Özellikle 1980 sonrasında ülkeler arasında artan rekabet, küreselleşme olgusu, neo-liberal akım ve onun transfer ettiği reform süreci, refah devleti uygulamalarının sorgulanmasına neden olmuştur. (Koray, 2001: 9). Her zaman kalkınmanın taşıyıcısı olarak kabul edilen devlet, söz konusu ideolojik akımla artık büyük bir yük olarak algılanmaya başlamıştır (İnanç ve Demiray, 2004: 5).

Bu süreçte bütün ülkeler, refah devletini yıkararak büyük bir zafer kazanan neo-liberalizmin bir hediyesi olan küresel düzende iyi bir yer kapabilmek için birbirleriyle kıyasıya yarışa girmişlerdir. Bunun için her ülke dünya ekonomisine entegre olmaya yönelik çaba sarf ederken, kullanacakları politikaları iyi analiz etmeleri ve doğru şekilde uygulamaları gerekmektedir. Ancak gerçek şu ki her ülke, sınırları belirsiz bu küresel düzlemde hangi politikayı nasıl uygulayacaklarına kendileri karar verebilecek durumda ve yetenekte değildir. (İnanç ve Demiray, 2004: 9). İşte günümüz koşullarında karşılaştırmalı kamu yönetimi ve onun getirmiş olduğu reform transferlerinin önemi, modern dünyaya entegre olma aşamasında ortaya çıkmaktadır (Kutlu, 2012: 39).

Modernleşmeyi bu perspektifte yorumlayan Dixon'a göre bu süreç, neo-liberalizmin gerekli tüm parametrelerinin kabul edilmesi durumunu ifade etmektedir (Şener, 2004: 134). Gerçekten 1970 sonrasında tüm dünyada krizin tek sorumlusunun devlet olarak ilan edilmesi ve refah bir toplumun kurucu ögesi olmaktan çıkması, bu akımın benimsenmesini yenedünya düzenine entegre olabilmenin temel koşulu olarak kabul ettirmiştir. İdeolojik temelini neo-liberalizmin oluşturduğu bu reform dalgası; yönetim biçimi, siyasi rejimi ve gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun kademeli şekilde her ülkeyi etkisi altına almıştır. İlk başta neo-liberal ideolojinin hâkim olduğu ülkelerde görülen ve birbiri ardına diğer ülkelere de sıçrayan kamu yönetiminin büyük dönüşümü, aslında dünyanın ideolojik kutuplarının birbirine yakınlaşması sonucuna bizi götürmektedir.

Bu gelişmeler dünyanın ilerlemeye yönelik mecburi yol haritası olarak kabul edilmiş ve hatta bazı ülkelerde dikte edilen kamu yönetimi reformları sol iktidarlar eliyle gerçekleştirilmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren DB ve IMF gibi finans ve yardım kuruluşlarının "kredi verip, politika satmak" anlayışına dayalı politikaları ise dünyanın tek tipleştirilmesine yönelik en önemli araç olmuştur. Üstelik

sadece uluslararası örgütler değil, çeşitli danışma şirketleri, düşünce kuruluşları, araştırma merkezleri ve enstitüler de bu politikaların farklı devletlere sirayet etmesi sürecinde çok açık rol oynamışlardır (Sobacı, 2008: 6). Uluslararası düzeyde aktif bir şekilde faaliyet gösteren enstitülerden olan Açık Toplum Enstitüsü (ATE), bu örgütlerden birini oluşturmaktadır. Özellikle eski Sovyetler Birliği coğrafyası ve Doğu Avrupa ülkelerindeki vakıflarını destekleyen bu kurum, 1993 yılında George Soros tarafından New York merkezli olmak üzere kurulmuştur. Faaliyet gösterdiği özellikle eski sosyalist ülkelerde açık toplum oluşturma gayesi ile hareket eden kurum, politika transferleri ile liberalleşme yolunda engelleri ortadan kaldırma amacını gütmüştür (Sobacı, 2011: 193).

Kamu yönetiminde reform transferlerini teşvik etmesi açısından ATE, üniversiteler ile de oldukça yakın bir işbirliği içindedir. Merkezi Avrupa Üniversitesi (Central European University) ile bu üniversiteye bağlı Politika Çalışmaları Merkezi'nin çalışmaları ATE ile paralellik göstermektedir. Bu merkez, Eski Sovyetler Birliği ülkelerine reform transferi sağlamak adına, politika yapıcılarını ile politika enstitüleri arasında iletişimi güçlendirmeyi hedeflemiş ve bunun için çeşitli çalışmalar sürdürmüştür (Sobacı, 2011: 205). ATE ve bunun gibi diğer örgütlerin aracı bir rol üstlendikleri bu süreçte sadece karşılaştırmalı kamu yönetimi perspektifinde, politika transferlerinin gerçekleştirilmediği açıkça görülmektedir. Dolayısıyla bu kurumlar aynı zamanda bir takım ideoloji ve değerlerin de taşıyıcısı konumunda bulunmaktadır.

2.2. Yeni Sol Yaklaşım

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde yeni sağ ideolojinin tüm dünyada yaygınlaşması ve küreselleşme ile bu amaca hizmet eden çok uluslu/uluslararası örgütlerin etkisi, ideolojik açıdan zıt kutupları törpüleyerek birbirine yakınlaştırmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında yükselişe geçen refah devleti anlayışı kapitalizmin demokrasi ile sermayenin ise işçi sınıfı ile uzlaşmasını sağlarken, aslında diğer taraftan ideolojik dönüşümün zeminini de hazırlamıştır (Koray, 2001: 9).

Bu ideolojik dönüşüm bir önceki döneme tepki olarak yükselen neo-liberalizm ile ortaya çıkmıştır. Artık yeni anlayışın en önemli sloganı "serbest piyasa ile küçük ama güçlü devlet" olabilmektedir. Küreselleşmenin doğal ve zorunlu bir süreç olduğunu savunan neo-liberalizm, tüm toplumların eninde sonunda bu sisteme entegre edilmesi gerekliliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Thatcher,

bu konuya ilişkin olarak gerçekçi bir siyasetin sürdürülmesinin iki temel koşulu bulunduğunu ifade etmiştir. Bunlardan ilki ülke çıkarları için önce işlerin kötüye gitmesi gerekliliği, ikincisi ise ülke çıkarları için serbest piyasa mekanizması ve özelleştirme politikalarından başka bir seçeneğin olmamasıdır (Helvacioğlu, 2002: 44). Meşhur ifadesiyle “There is no alternative” yani neo-liberalizm, kapitalist küreselleşme, serbest piyasa için tek yol devrim olarak görülmektedir. Başka bir deyişle, liberal demokrasi tarihin sonudur. SSCB’nin dağılması, Doğu Avrupa’da komünizmin çökmesi ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin ekonomisini liberalleştirilmesi yolunda attığı adımlar nedeniyle, artık demokrasi ve piyasa ekonomisinin bütün ülkeler için tek model olacağı varsayılarak ideolojinin ve bir anlamda da tarihin sonu gelmiştir (İnanç ve Demiray, 2004: 4).

Bununla birlikte diğer bir görüş göstermektedir ki, yeni sağ bu dönüşümü başlatan öncü kuvvet olarak görülse de son durağı da değildir. Nitekim günümüzde refah devleti anlayışıyla uzlaşma sağlayan sağ ve sol ideolojilerin artık var olmadığı söylemi, uç noktaların giderek yaklaşmasıyla nispeten çürümüş bulunmaktadır. Yani yeni sağın yükselişi diğer ülkeleri de etkilemiş, ancak bu düzende var olabilmeye kaygısı sol ideolojilerin de dönüşümüne katkı sağlamış görünmektedir. Bu hususta Özkazanç’ın (2000: 1) görüşleri dikkate değerdir: “Yeni sağ ile ona rakip söylem ve pratikler arasında önemli paralellikler ve süreklilikler vardır. Ancak bu durumu yeni sağın sonsuz sürekliliğinin veya hegemonik gücünün bir göstergesi olarak değil de, hem yeni sağı hem de yeni solu içeren, yani farklı sağ ve sol versiyonların gelişmesine imkân tanıyan, daha derin ve küresel nitelikli bir toplumsal dönüşümün göstergesi olarak yorumlamak daha doğru olur. Böyle bir analiz yeni sağı daha uzun dönemli bir dönüşümün ilk momentini, yeni solu da dönüşümün bir diğer momentini olarak anlamamızı sağlar.”

Bu aşamada, Dixon’ın modernleşme ile ilgili neo-liberalizmin tüm parametrelerinin kabulü şeklindeki tanımı da anlamsız kalmaktadır. Sosyal demokrasinin modernleştirilmiş bir versiyonu olarak tanımlanan, yeni sol anlayışı ya da Giddens’in ifadesiyle “Üçüncü Yol” bu aşamada neo-liberalizme alternatif bir söylem olarak ortaya atılmıştır. Giddens, bu politikaların en temel hedefini “vatandaşların zamanımızda yaşanan küreselleşme, kişisel yaşamdaki dönüşümler ve doğayla ilişki bağlamında ortaya çıkan önemli değişimler yoluyla kendi yaşam yollarını çizebilmelerine yardımcı olmak” şeklinde ifade etmektedir. Bu Giddens’in küreselleşmeye uyumlu birey formu yaratma çabasının bir ürünü olarak görülebilir. Giddens, küreselleşmeyle savaştan değil, onunla uyumlu

yaşayan ve yaşamasını bilen bireyler için politikalar geliştirilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Bundan dolayıdır ki üçüncü yol, küreselleşmeyi zorunlu bir gerçek olarak tanımakta ve modern sosyal demokrasi küreselleşmeye karşı olumlu bir tavır takınmaktadır (Türkyılmaz, 2009). Avrupa Komünizmi olarak da ifade edilen yeni sol akım, 1980’li yıllarda yeni sağ ideolojinin yükselişi ve Doğu Avrupa’daki sosyalist rejimlerin çözülmesiyle kendisine neredeyse “rakipsiz bir sol alternatif” olacak şekilde saygınlık kazandırmıştır (Wood, 2003: 289).

Sonuç olarak yeni sağ ve yeni sol ideolojik yaklaşımlar birbirleriyle oldukça benzer bir yapıya sahiptirler. Yeni sağın piyasa ve kültürel formlardan oluşan sivil topluma yönelik vurgusu ile yeni solun piyasanın ürettiği toplumsal eşitsizlikleri sınıfsal-siyasal bir çatışma olmaktan ziyade, kültürel çoğulculuk biçiminde algılıyor olması, sağ ve sol arasında önceden var olan farklılaşmanın bulunmadığının bir kanıtı niteliğindedir (Mert, 1999: 112). Yeni solun ön plana çıkardığı farklı toplumsal hareketlerin, yeni sağ ideolojideki versiyonları cemaatler tarafından doldurulmaktadır. Ancak bu toplumsal hareketlerin amaçları ilk başta birbirlerinden farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Nitekim yeni sol yaklaşım sınıfsal sömürüye karşı durarak çok kültürlülük temelinde kendi yolunu çizmeye çalışırken, cemaatleşme sınıf çelişkilerinin ve bu farklılıkların üzerini örtmeye çalışmaktadır. Aslında yeni solun yeni sağa en büyük katkısı işte bu farklı amaçlar noktasında ortaya çıkmaktadır. Çünkü kendilerini belirli bir toplumsal hareket içinde görmeye başlayan bireyler, artık kapalı cemaatler içinde görüşlerini hapsedmeye başlamaktadır. Bu durumda ise liberal yaklaşım, refah devletinin tektipleştirici politikalarına yönelik eleştirisiyle tezat düşerek bu sefer de piyasa temelli yönetim politikalarını tek yol olarak ileri sürmektedir. Çalışmamızın ana sorularından biri olarak ortaya çıkan karşılaştırmalı kamu yönetiminin reform transferleri bağlamında tek tip yönetsel formlara, tek tip ideolojik yapılara ve bu şekilde evrensel diyebileceğimiz bir takım uygulamalara yol açıp açmadığı konusu özellikle farklı ülkelerin benzer politikaları uygulamasıyla açıklık kazanmaktadır. Nitekim son yıllarda uygulanan yönetsel düzenlemeler hangi ideolojik karaktere sahip olursa olsun hemen hemen her ülkede benzer şekilde uygulanmaya çalışılmaktadır.

3. FARKLI İDEOLOJILERDE VE ÜLKELERDE REFORM HAREKETLERİ

Dünya genelinde farklı ideolojilere sahip ülkeler göz önünde bulundurulduğunda, ideolojik kutuplaşmanın politika transferi aşamasında doğrudan bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Yani esasında farklı ülke uygulamaları dikkate alındığında karşılaştırmalı kamu yönetiminin ideolojik bir boyutu bulunmamasına rağmen, ideolojik bir karakteri bulunduğu dikkat çekmektedir. Nitekim ülkeler küresel dünya düzeni içerisinde kendilerini üst akıma bir şekilde adapte etmektedir. Sonuç olarak ise değişim, ülkeler arasında bir nevi domino etkisi göstermektedir.

Son yıllarda çok farklı coğrafi bölgelerde, farklı siyasal ve ekonomik rejimler altında, farklı yönetsel ve siyasal kültürlere sahip ülkelerde birçok reform yapılmaktadır. Bu reformların ise söylem, hedef ve yöntemleri genel olarak birbirlerine benzer yapıdadır. Reforma konu olan ülkelerin reform sürecindeki rolleri ise birbirinden farklılık göstermektedir. Kimi ülkeler bu süreç içinde belirleyici ve öncü konumda bulunuyorlarken, kimi ülkeler ise öncü ülkeleri izleyen veya bu ülkelerdeki değişimi uyarlayan ülkeler konumunda bulunmaktadır (Sezen, 2009: 26).

Reformlara öncülük eden ülkeler, 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında kamu yönetiminde meydana gelen ve bugün de dünyayı etkisi altında bulundurup, yeni yönetim yaklaşımını ilk uygulayan, özellikle Anglo-Sakson ülkeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında kalan diğer ülkeler ise daha çok izleyici ve uyarlayıcı ülkeler olarak kabul edilmektedir (Sezen, 2009: 26). Reformlara öncülük eden ülkeler, kontrol ettikleri bazı mekanizmalar aracılığıyla uygun gördükleri kamu politikalarını, diğer ülkelere yansıtma fırsat ve ayrıcalığına sahip olmakta ve bu bağlamda dünya siyasetinde de etkin rol oynamaktadır. Bu kapsamda neo-liberal reformların transferi aşamasında ideolojik farklılaşmanın ne ölçüde etkisi olduğu, sol iktidarlar tarafından gerçekleştirilen reform deneyimleri aracılığıyla açıklanabilir.

Öncü ülkelerden Avustralya'daki İşçi Partisi'nin, 1947-1983 ve 1972-1975 yıllarını kapsayan üçer yıllık kısa ve başarısız dönemler dışında iktidara gelemediği göze çarpmaktadır. 1983 yılında ise seçimleri kazanan parti bu başarıyı büyük bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Daha çok genç kuşak siyasetçilerden oluşan İşçi Partili bakanlar, kamu yönetimine kendi damgalarını vurmak konusunda oldukça kararlı ve inançlı bir tutum sergilemişlerdir. Bu açıdan iktidara gelir gelmez

hükümetin ilk yaptığı, kamu yönetimi reformu konusunda Beyaz Kitap yayınlamak olmuştur (Yılmaz, 2001: 82). Avustralya’da reformların uygulanması –kendisi de öncü ülkeler arasında yer almasına rağmen- İngiliz deneyiminden yararlanılarak oluşturulmuştur. Commonwealth üyeliği, Avustralya’nın reform sürecini İngiltere’den transfer etmesinde en önemli etkenlerden biri olmuştur. Hükümet hiç de ideolojik olmayan bir tutum içerisinde, tüm ülkelerde reformların temel hedefini oluşturan devletin küçültülmesi ve kamu harcamalarının azaltılması gibi, daha etkin ve etkili bir kamu yönetimi oluşturma çabasında olmuştur (Hallinghan, 1997: 18-19’dan aktaran Kutlu, 2012: 145).

Yeni Zelanda da Avustralya’ya benzer şekilde reform hareketlerini İşçi Partisi öncülüğünde gerçekleştiren ve bu süreçte eski bir İngiliz sömürgesi olmasından dolayı, İngiliz reform hareketini kendisine örnek alan ülkelere biridir. Ülke kısa sürede çok kapsamlı bir reform sürecine girmiştir. Reformun itici gücü 1980’li yılların başında, ülkede çıkan ekonomik ve mali kriz olmuştur. Yeni Zelanda, Avustralya’dan farklı olarak reform sürecine, ortaya çıkan kriz nedeniyle mecburi bir şekilde girmiştir. Siyaset yelpazesindeki konumu gereği, o zamana kadar sürekli büyüyen kamu kesiminin, bu krizin baş göstermesiyle bu sefer küçültülmesi yönünde girişimlerde bulunulmuştur. Bu amaçla da ilk olarak, devletin faaliyette bulunmaması gerektiği düşünülen alanlardan çekilmesi; kalan görevleri yürütürken ise kamu kurumlarının en etkin ve verimli şekilde hizmet sunumunu sağlaması hedeflenmiştir (Yılmaz, 2001: 57-65).

İngiltere ise kamu yönetimi reformlarını ilk uygulayan ve bu konuda diğer ülkelere –hatta öncü ülkelere dâhi- öncülük eden bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. İngiltere’de reformlar Muhafazakâr nitelikteki Thatcher Hükümetinin öncülüğünde başlatılmıştır. Yenidünya düzeni içinde ve küreselleşmenin de etkisi ile reformların kaçınılmaz bir süreç olduğu konusuna sürekli vurgu yapan Thatcher, kamuoyunda yaratmış olduğu bu izlenimle muhalif İşçi Partisi’nin dahi reformlara destek vermesini sağlayabilmiştir. Açıkçası elinde fazla bir seçenek kalmayan muhalefet ise bu durum karşısında, kendileri iktidara gelse bile reformların devam edeceği konusunda taahhüt vermek durumunda kalmıştır (Kutlu, 2012: 112-116). Nitekim daha sonra Tony Blair liderliğindeki İşçi Partisi’nin, 1997’den itibaren bu reform sürecini daha da ileriye taşıdığı gözlenmiştir (Ancak ifade edilmesi gereken nokta, İngiltere’de Muhafazakâr Parti ile İşçi Partisi arasındaki ideolojik farklılığın önemli ölçülerde büyük olmamasıdır). Bu aşamada Tony Blair Yeni İşçi Partisi’nin farklılığını, Washington’da şöyle açıklamıştır: “Eski sol bu değişime direndi.

Yeni sağ bununla baş etmeyi arzulamadı. Biz, toplumsal dayanışmayı ve refahı sağlamak amacıyla bu değişime ayak uydurmak zorundayız.” (Guardian’dan aktaran Günaydın, 2001: 3) Bu ifadeler geçmişte sosyalizmden etkilenen İngiliz İşçi Partisi’nin, artık yeni sürece eklenildiği düşüncesinin en yetkili ağızdan bir açıklaması olmuştur (Giddens, 2000: 25).

Fransa Avrupa ülkeleri arasında merkezîyetçi yapısı güçlü olan ve 1970’li yıllardan sonra küresel ölçekteki yerel ve bölgesel politikalar eşliğinde reform hareketlerine başlayan diğer bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlete ait bütün yetkilerin tek bir merkezden yürütüldüğü ve güçlü bir vesayet denetiminin uygulandığı ülkede aynı zamanda katı bir bürokratik sistem bulunmaktadır. 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren ise yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle, devletin küçültülmesi gerektiği düşüncesi bu ülkede yaygın biçimde kabul görmeye başlamıştır (Eliçin, 2017: 38). Bunun için ülkede öncelikle bölge yönetimi kurulmuş ve belediyelerin, illerin ve bölgelerin hak ve özgürlüklerine ilişkin yasanın da çıkarılmasıyla güçlü bir özeksizleştirme politikası güdülmüştür. Böylece 2000’li yıllara kadar yerel yönetim birimlerine birçok yetki ve görev aktarılmıştır. Fransa’da girilen özeksizleştirme politikalarına karşı ülkenin sol partileri tarafından yöneltilen eleştiriler ise parçalanma tehlikesi bağlamında değil, daha çok eşitlik ve bölüşüm kaygıları üzerinden yükselmiştir. Buna göre ülkenin sol eğilimli sendikalarından SUD çoğunlukla, yapılan reformların devletin bölüşüm ilişkileri (özellikle de vergiler) üzerindeki rolünün değişmesine neden olacağı üzerine odaklanmıştır. Sendikaya göre gerçekleştirilen reformlar, Dünya Ticaret Örgütü ile Brüksel’in pazarları açma stratejisinin bir ürünü niteliğindedir. Bununla birlikte artan özeksizleştirme politikaları devletin görevlerinin önemli bir kısmını yerel yönetimlere devrederek bütçe sorunlarından kurtulmasını sağlayacaktır. Söz konusu politikalar sendika tarafından sadece yerel vergi yükünün de artmasına neden olacağı gerekçesiyle eleştiriye maruz kalmıştır (Karahanoğulları, 2004: 70-79).

Sovyetleri Birliği’nin dağılmasından önce, bu yönetimin güdümünde olan bir ülke olarak Polonya ise 1980’li yılların sonlarında sosyalist devlet düzeninden liberal devlet düzenine geçen ilk ülkelerden birisidir. Polonya’da sosyalist ekonomik düzenden kapitalist ekonomik ve toplumsal düzene geçilmesinde ve yeni düzenin bütün kurum ve kuralları ile yerleşmesinde özellikle işçi sendikalarının çok önemli bir rol oynaması dikkat çeken unsurlar arasında yer almaktadır. 2004 yılında AB’ye katılan ülke serbest piyasa ekonomisine geçişte, toplu özelleştirmeler başta

olmak üzere dünya konjonktürünün gerektirdiği tüm politik araçları kullanmıştır. Bu politikaların kullanılmasında DB gibi uluslararası pek çok örgüt ülkeye destek vermiştir (Çınar, 2004: 322). Polonya geçirdiği hızlı reform sürecinden dolayı uluslar arası yazında ani ya da şok terapi (big bang or shock therapy) olarak adlandırılan bir değişime sahne olmuştur. 1989 yılından itibaren yapılan reformlar üç ana doğrultuda ilerlemiştir. Bunlardan ilki, Batı demokrasileri benzeri birey ve kamu özgürlüklerini kapsayan demokratik hak ve özgürlükler temelinde demokratik bir sistemin temellerinin oluşturulmasıdır. İkincisi özel mülkiyete dayalı, piyasa ekonomisi temelinde bir ekonomik sistemin inşa edilmesi üzerinedir. Ve son olarak üçüncüsü ise siyasal ve ekonomik sistemin yanı sıra yönetim sistemini ulaşılmak istenen politik ve ekonomik hedefler doğrultusunda yeniden yapılandırmaya yöneliktir. Bu kapsamda son aşama, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması reformu temelinde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır (Kulesza, 2002: 191'den aktaran Çınar, 2004: 324).

Yine Çin reform deneyimi de komünist parti eliyle küresel düzenlemelere eklenen önemli bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti, 1949 yılındaki Komünist Devriminin ardından, Çin Komünist Partisi'nin yönetiminde ve Mao Zedong liderliğinde kurulmuştur (Çalık, 2011: 186-187). Ekonomik ve siyasal altyapısını sosyalist bir düzene entegre etmeye çalışan Mao'nun girişimleri, beklenildiği gibi büyük başarılar getirmemiştir. Hatta bu dönemde gerçekleştirilen yeni düzenlemelerin ekonomik gerilemeye bile neden olduğu söylenebilir (Chow, 2003'den aktaran Öztürk, 2011: 124). Mao'nun ölümünden sonra ise, Çin önceki sistemden çok farklı bir şekilde dünyaya kapılarını açmaya karar vermiştir. İktidara geçen Deng Xiaoping izlemiş olduğu "Açık Kapı Politikasını" 1978 yılında parti kongresi toplantısında şu sözleriyle ifade etmiştir: "Mademki fareleri yakalıyor o zaman kedinin siyah ya da beyaz olması hiç önemli değil" diyerek kapitalizme olan bakış açısını ortaya koymuştur (Ramo, 2004'den aktaran Öztürk 2011: 125). Bu bakış açısının eşliğinde Çin, birçok reformu sahiplenir konuma gelmiştir. Bu değişim süreci sadece Çin üzerinde değil, dünya üzerinde de önemli etkiler bırakmıştır. İktidara gelen partiler hangi ideolojiye sahip olurlarsa olsunlar bu değişim ve gelişimin devamı için daha pragmatik bir yöntem izlemeye başlamışlar, ideolojilerin politikadaki etkisini azaltmışlardır.

1990 yılına kadar, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği adı altında, sosyalist bir rejim tarafından yönetilen Rusya ise Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasından ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yeni bir düzen

kurmaya yönelmiştir. Haziran 1990 yılındaki Bağımsızlık Deklarasyonu ile başlamak üzere Rusya Hükümeti, sosyalist sistemden kalma düzeni tasfiye etmeye başlamış ve ilk olarak merkezi yönetimin yetkilerini azaltmak için mücadeleye girişmiştir. Aynı zamanda piyasa ekonomisine geçiş süreci ülkede, bakanlıkların ve devlet komitelerinin yeniden yapılandırılmasına yol açmıştır (Kızılıcak, 2003: 587). Rusya'nın piyasa ekonomisine geçiş sürecinde önemli yapısal ve kurumsal reformları gerçekleştirdiği görülmektedir. Özellikle kamu mülkiyetinden özel mülkiyete geçiş sürecinde –her ne kadar başarısı ve yöntemi sorgulansa da– önemli mesafeler alınmış ve ülkede birçok kamu idaresi özelleştirilmiştir (SDE, 2010: 17). Rusya'nın söz konusu geçiş sürecinde özellikle 1992 yılında üye olduğu Dünya Bankasının oldukça büyük rolü bulunmaktadır. Bankanın Rusya için yardım stratejisi üç önemli konu çerçevesinde düzenlenmiştir. Bunlar özel sektörün önündeki yönetsel engellerin kaldırılması, kamu sektörü işletmeciliğinin geliştirilmesi ve toplumsal-çevresel risklerin azaltılmasıdır. (Keskin ve Erel, 2004: 288-289).

Son olarak Türk kamu yönetimine de kısmen örnek teşkil edebilecek örgütlenme yapısıyla Japonya idari açıdan, global eğilimleri oldukça yakından takip eden ve bu eğilimleri, kendi yönetim sistemine başarılı şekilde adapte edebilen bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Modernleşme dönemi olarak adlandırılan Meiji dönemine kadar gerçek anlamda bir kamu yönetiminden bahsetmek mümkün olmasa da Meiji döneminden itibaren başlayan ve II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde de müttefik güçlerin önderliğinde yürütülen, anayasa ve idari reform hareketleriyle Japonya, bu şekilde kamu yönetimi sistemini modernize etmeyi başarmıştır. Ülkede 1980'li yıllardan itibaren yaşanan hükümet değişiklikleri ve yönetsel istikrarsızlıklar, idari reform sürecinin başlamasında önemli bir etken olmuştur. Buna bağlı olarak da idari reform çalışmalarıyla daha etkin, etkili, açık ve anlaşılabilir bir kamu yönetimi yaratılmak istenmiş ve böylece istikrarın sağlanması amaçlanmıştır. 1990'lı yıllarla birlikte ise idari reform çalışmaları hız kazanarak hemen hemen her alanda reform süreci başlatılmıştır. Geleneksel yaşam tarzı ile dikkat çeken Japonya yüzyıllar boyu kendini dış dünyaya kapatmış olsa da uluslararası konjonktürün egemen fikir ideolojisine ve değişen dünya düzenine karşı koyamamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası ülkeye müttefik güçlerin ve özellikle de Amerika'nın hâkim olması, toplumun ve devletin değişiminde önemli bir etken olmuştur. 1980'li yıllardan itibaren dünyayı etkisi altına alan Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımı (YKY), Japonya'da kamu yönetimi sisteminin 1997 yılından

itibaren özellikle Amerika'nın yönlendirmeleriyle yeniden yapılandırılmasına yol açmıştır. Bununla birlikte batılı güçlerin de etkisine rağmen Japonya yeni kamu yönetimi anlayışını doğrudan almayı, kendi sistemine uygun şekilde uygulamayı ve ayrıca batı ve doğu sentezini kendi bünyesinde birleştirmeyi başarmış bir ülke olarak önem kazanmaktadır (Eroksal, 2008: 45).

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Devlet aygıtının en önemli aracı olan kamu yönetimi; ulusal ve uluslararası etkenler, değişim ve dönüşüm süreçleri ile buna bağlı olarak artan toplumsal beklenti ve ihtiyaçlardan en çok etkilenen örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar esnekliği ülkeden ülkeye değişiklik gösterse de, günümüzde yaşanan küresel gelişmeler kamu yönetiminin ister istemez etkilenmesine neden olmaktadır. Özellikle kriz dönemleri, yeni yönetsel reformların ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuş ve kriz dönemlerinden en az etkilenmenin yolu benzer yöntemlerin hayata geçirilmesiyle eş değer tutulmuştur. Bu noktadan hareketle yaşanan kriz ve yönetsel sorunlara benzer uygulamalarla karşılık verilmesi süreci, karşılaştırmalı kamu yönetiminin varlığını ve önemini ortaya çıkarmıştır.

1945 savaş sonrası dönemdeki idari reform anlayışına paralel olarak ortaya çıktığı ileri sürülen karşılaştırmalı kamu yönetimi disiplininin, aslında daha eskilere dayanan tarihsel bir geçmişe sahip olduğu göze çarpmaktadır. Hatta bu olgunun kamu yönetiminin ortaya çıkışından bu yana her zaman var olduğu da söylenmektedir. Kurulan birçok modern devlet, yönetim sistemini bir başka ülkeden esinlenerek oluşturmuş bulunmaktadır. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti kuruluş aşamasında, Osmanlı'dan kalan yönetsel mirasın üzerine Fransız yönetim sistemini kendisine örnek alarak yeniden yapılanma yoluna gitmiştir. Bu süreçte, Fransa'nın merkezi devlet anlayışı ve ulusal birlik yapısı ile ülkemizin tarihsel koşulları arasındaki benzerlik etkili bir faktör olmuştur. Günümüzde ise ülkemiz, neo-liberal politikalar ve piyasa temelli idari anlayışın mimarı sayılan Amerikan tarzı kurumları ithal eder duruma gelmiştir. Ülkemizde mevcut umumi/ amme hukuku ayrımı, bu yeni yönetim tarzı ile bir kenara bırakılarak, hukuksal yaklaşımdan uzaklaşmış, daha teknik bir anlayış çerçevesinde çalışan yönetim sistemi benimsenmeye başlanmıştır.

Bu aşamada gerek Türkiye ve gerekse de diğer serbest piyasa ekonomisine geçiş yapan diğer az gelişmiş ülkelerde reform transferlerinin meydana getirdiği

beklenti, genel olarak batılılaşma düşüncesinden kaynaklanmıştır. Söz konusu toplumlar batılılaşmanın sosyo-ekonomik durumu da geliştireceği, yaşam standartlarını yükselteceği ve bireycilik, özgürlük, demokrasi gibi batı çıkışlı olduğu varsayılan değerlerin daha iyi bir yaşam standardı oluşturacağı düşüncesiyle hareket etmektedir.

Bu sebeple ortaya çıkan sorunların aşılması, en sık kullanılan ifade ile “değişime ayak uyduramayan kamu yönetimi sistemi”nin köklü bir dönüşüm sürecine sokulmasında yatmaktadır. Sürecin bilimsel olarak araştırılması ve ülkenin yönetsel yapısına uyarlanabilecek en iyi yönetim sisteminin neler olacağına karar verilmesi, karşılaştırmalı yönetim çalışmasını ve bununla birlikte düzenli işleyen bir ar-ge çalışmasını gerektirmektedir. Nizamülmülk’ün ünlü Siyasetnamesinde belirttiği gibi, bir ülkenin yönetimi muhakkak diğer ülkelerin durumlarından haberdar olmayı gerektirmektedir. Karşılaştırmalı kamu yönetiminin amacı da bu doğrultuda saptanabilir.

Burada altı çizilmesi gereken önemli bir husus, karşılaştırmalı kamu yönetimi çalışmasının en nihayetinde reform transferine neden olacağına yönelik önyargılı tutumlardır. Ancak reform transferlerinin genel olarak, karşılaştırmalı bir yönetim uygulamasından kaynaklanmış olması bu düşünceye sahip görüşlerin de haklılık payını ortaya çıkarmaktadır. Reformlara ve reform transferlerine karşı şüpheci bir yaklaşım sergileyen bu grupların ortaya attıkları en önemli husus, emperyal güçlerin bağımlılık yaratma arayışlarınının 1980’li yıllarda yöntem değiştirmesiyle ilgilidir. Bu yıllarda etkili olmaya başlayan neo-liberal yaklaşımın, etkinliğini daha çok artırmak amacıyla küreselleştirici güçlere yapmış olduğu katkı muhalif düşünceleri destekler niteliktedir. Çevre ülkeler ise bu süreçte bağımsız bir görünüm sergileseler de, zamanla bu güçlerin etkisiyle merkez ülkeleri taklit eder duruma gelmeleri, sömürgeleştirme sürecinin yöntem değiştirmiş olsa da devam ettiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Örsan (2009), "Siyaset ve Yönetim İlişkisi: Kuramsal ve Eleştirel Bir Yaklaşım", (2. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Atay, Mehmet (2008), "Kamu Yönetimi Disiplininde Dwight Waldo Düşüncesi", Ankara Üniversitesi SBE Doktora Tezi.
- Baysal, Tahir (2017), "Neoliberalizm Tartışmaları Çerçevesinde Kamu Yönetiminin Dönüşümü: Türkiye Pratiği", KAÜİİBFD, Cilt 8, Sayı 15, 171-195.
- Common, Richard (1998), "The New Public Management and Policy Transfer: The Role of International Organizations", Beyond the New Public Management- Changing Ideas and Practices in Governance, Minogue, Martin, Polidano, Charles and Hulme, David (der.), Edward Elgar Publishing Ltd., Cheltenham.
- Çalık, Ümit (2011), "Çin Ekonomisi: Mao ve Mao Sonrası Dönem", Liberal Düşünce, Sayı 64, 185-206.
- Çınar, Tayfun (2004), "Polonya", Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri, Nuray E. Keskin (der.), KAYAUM, Ankara, 296-328.
- Dolowitz, David (2000), "Policy Transfer: a New Framework of Policy Analysis", Policy Transfer and British Social Policy, David Dolowitz (der.), Open University Press, Buckingham, 9-37.
- Eliçin, Yeşeren (2017), "Fransa'da Yerelleşme Reformları: Türkiye Üzerinden Bir Değerlendirme", KTÜ SBE Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 13, 37-54.
- Ergun, Turgay (1974), "Kamu Yöneticisi Gözüyle Az Gelişmişliğin Ölçüsü Nedir?", Amme İdaresi Dergisi, Cilt 7, Sayı 3, 79-91.
- Eroksal, Gülçin (2008), "Japonya'da Kamu Yönetimi ve 1995-2006 Yılları Arasında Yapılan İdari Reform Çalışmaları", Gazi Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Giddens, Anthony (2000), "Üçüncü Yol Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi", Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Güler, A. Birgül (2004), "Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi Nedir?", Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri, Nuray E. Keskin (der.), KAYAUM, Ankara, 3-18.
- Günaydın, Gökhan (2001), "İngiltere Solunda Yeni Açılımlar", Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi, Yıl 2, Sayı 7-8.

- Haktankaçmaz, M. İlker (2010), "Reform Transferinde Uluslararası Örgütlerin Rolü", *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, Cilt 6, Sayı 22, 23-54.
- Helvacıoğlu, Banu (2002), "Neo-liberal Siyasi Ahlak", *Birikim Dergisi*, Sayı 158.
- İnanç, Hüsamettin, Demiray, Muhittin (2004), "Siyasal Bir İdeoloji Olarak Neo-Liberalizm", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 11, 163-184.
- Karakurt, Alper (2007), "Düşünce Kuruluşları ve Politika Sürecindeki Roller", *Amme İdaresi Dergisi*, Ankara, Cilt 40, Sayı 2, 1-20.
- Karahanoğulları, Onur (2004), "Fransa", *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, Nuray E. Keskin (der.), KAYAUM, Ankara, 19-84.
- Keskin, E. Nuray, Tellal, Erel (2004), "Rusya Federasyonu", *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, Nuray E. Keskin, (der.), KAYAUM, Ankara, 261-295.
- Kızılılık, Recep (2003), "Rusya Yönetim Sistemi", 21. Yüzyılda Yönetim, Nitas Koraltay (der.), Türk İdari Araştırmalar Vakfı Yayını, Ankara.
- Koray, Meryem (2001), "Küreselleşen Dünyada Avrupa Modelinin Sınırları ve Sorunlar: Refah Devleti Nereye?", *Avrupa Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 9-43.
- Kutlu, Önder (2003), "İdari Reform Transferi: Ülkelerin Birbirlerinden Kamu Politikaları Transfer Etmeleri ve Öğrenmeleri", *Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 83-114.
- Kutlu, Önder (2012), "Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi-Teorik Çerçeve ve Ülke Uygulamaları", *Çizgi Kitabevi*, Konya.
- McGann, James (2011), *Globalization and the Growth of Think Tanks*. <http://depot.gdnet.org/newkb/fulltext/globtt.pdf> (Erişim Tarihi: 12.06.2013).
- Mert, Nuray (1999), "Siyasi Kriz ve Kriz Siyasetleri", *Düşünen Siyaset*, Sayı 1, 111-114.
- Öztürk, Serdar (2011), "Küresel Ekonomik Krizin Çin Ekonomisine Etkileri: Çin'in Büyüme Stratejisinin Sürdürülebilirliği", *Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Dergisi*, Cilt 2, Sayı 14, 123-139.
- Reinicke, H. Wolfgang (2001), "Walking the Talk: Global Public Policy in Action", *Global Public Policies and Programs: Implications for Financing and Evaluation*, World Bank Workshop, Washington.

- Rose, Richard (1991), "What is Lesson Drawing?", *Journal of Public Policy*, Cambridge University Press, Volume 11, Issue 01, 3-30.
- SDE (2010), "Siyaseti, Ekonomisi, Güvenliği, Dış Politikaları ve Stratejik İlişkileriyle: Yeni Rusya", <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/SDE-YeniRusyaDFD.pdf> (Erişim Tarihi: 25.01.2018).
- Sezen, Seriya (2009), "Kamu Yönetimi Reformları: Küresel Bir Düzenleme mi?", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 42, Sayı 1, 23-41.
- Sobacı, M. Zahid (2008), "Günümüzdeki İdari Reformlara Politika Transferi Odaklı Bir Bakış", *Kamu Yönetimi Forumu*, Bolu, 9-11 Ekim.
- Sobacı, M. Zahid (2011), "Politika Transferi Bağlamında Kamu Yönetiminde Neo-Liberal Reformların Yayılması: Açık Toplum Enstitüsünün Rolü", *Hacettepe Üniversitesi Sosyo-Ekonomi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 16, 191-210.
- Stone, Diane (2000), "Learning Lessons, Policy Transfer and the International Diffusion of Policy Ideas", *Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation*, <https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/research/researchcentres/csgr/papers/workingpapers/2001/wp6901.pdf> (Erişim Tarihi: 24.01.2018).
- Şaylan, Gencay (2003), "Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi", *İmge Kitapevi*, Ankara.
- Şener, H. Engin (2004), "Post-modern Dönemde Devleti Modernleştirmek: Yeni İşçi Partisi'nin Kamu Hizmeti Anlayışı", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 37, Sayı 3, 121-146.
- Örs, H. Birsen (2009), "Post-modern Dünyada İdeolojinin Dönüşümü", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*, No: 40.
- Özkazanç, Alev (2000), "Yeni Sağdan Sonra: Yeni Sol, Siyasi İktidar ve Meşruiyet", *Anadolu Üniversitesi SBE Araştırma Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, 29-61.
- Tekin, Serdar (2003), "Üniversite İdeasını Yeniden Düşünmek: Neo-Liberalizm, Teknik Akıl ve Üniversitenin Geleceği", *Toplum ve Bilim*, Sayı 97, 144-163.
- Waldo, Dwight (1980), "The Enterprise of Public Administration: A Summary View", *Novato Chandler&Sharp*, California.

Wood, M. Ellen (2003), "Kapitalizm Demokrasiye Karşı", İletişim Yayınları, İstanbul.

Woods, Ngaire (2006), "The Globalizers-the IMF, the World Bank, and their Borrowers", Cornell University Press, Londra.

Türkyılmaz, Y. Hasan (2009), "Yeni Politik Strateji: Üçüncü Yol (Antony Giddens)", <https://hyturkyilmaz.com/yeni-politik-strateji-ucuncu-yol-anthony-giddens/> (Erişim Tarihi: 25/02/2018).

Yılmaz, Osman (2001), "Kamu Yönetimi Reformu: Genel Eğilimler ve Ülke Deneyimleri", DPT: İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Hukuki Tedbirler ve Kurumsal Düzenlemeler Dairesi Başkanlığı.